

σιωπή, καταφρονετική, ἀξίζουσα στὴν ὥρα τους, κ' ἔχουνε χάρι, καὶ νόημα. Μὰ ξέρω πὼς εἶναι κάποιες κρίσιμες ὥρες, κάποιες στιγμὲς ποὺ παρυσιάζονται σὰ νὰ μέλλεται νὰ αποφασιστῇ κάτι τι σημαντικόν, καὶ πὼς τότε κάθε ἄνθρωπος ποὺ φωντίζεται ἀπὸ μιὰ συνείδηση, καὶ ποὺ φέρνεται ἀπὸ μιὰν ἰδέαν, ἔπου^ο καὶ ὅπως, μὲ ὅποιους κι ἂν ἔχη νὰ κάνει, πρέπει νὰ δίνη τὸ **παρὼν**, καὶ νὰ στέκεται, στρατιώτης. "Ὅποιος κι ἂν εἶναι ὁ ἀντίπαλος ποὺ φοβερίζει, εἴτε γιὰ νὰ ξεκαρδίζεσαι ἀπὸ τὰ γέλια, εἴτε γιὰ νὰ τινάζεσαι ἀπὸ θυμὸν, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πρέπει νὰ τοῦ φωνάξῃ: "Ἄλτ! Ἐδῶ εἴμαστε! Ξέρω πὼς ἀπάνου σ' ἓνα ἐπιστημονικὸ ψέμα, στὸ ψέμα πὼς ἡ μιὰ, ἡ ἐλοζώντανη γλῶσσα μας εἶν' ἑλεεινὸν περιμάζωμα λογῆς λογῆς βαρβαρικῶν τάχα, τρέχα γύρευε, διαλέχτων' ξέρω πὼς ἀπάνου σ' ἓνα ἠθικὸν ψέμα, στὸ ψέμα ποὺ ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ τοὺς δημοτικιστὲς, πέρα ὡς πέρα, συφεροντολόγους ποὺ κοιτάζουσε τὴν τσέπη τους, ἀγράμματος χωρὶς ἰδανικόν, προδότες γιὰ τὴν κρεμάλα' ξέρω πὼς ἀπάνου σὰ δυὸ τοῦτα ψέματα θεμελιώνεται τὸ κάστρο ποὺ μέσα του φυλάνε τὴ σεβάστια ἀρχόντισσα, τὴν ἀ-ήλιαχτη γεροντοκόρη, τὴν Καθαρεύουσα, καθὼς τὴ λένε. Ξέρω πὼς καὶ μόνο τὸ γεγονὸς πὼς ζητήθηκε ἡ περιφρούρησις τῆς τιμῆς τῆς ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, καὶ πὼς ἦρθε ἡ ἀναφορά τῆς μίσας στὴ Βουλὴν, πρέπει νὰ τοῦ λογαριαστῇ τοῦ δημοτικισμοῦ γιὰ νίκη του καὶ γιὰ θρίαμβόν του.

Καὶ ποῖός εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ καὶ χωρὶς νὰ εἶναι βέρος δημοτικιστής, κι ἂς τρομάξῃ μὴν τὸν ποῦνε μαλλιάρν, κι ἂς διαμαρτύρεται πὼς θὲν εἶναι ψυχαριστής, ποῖός εἶν' ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ καὶ σιωπαίνει σὲ περίστασιν σὰν τούτη; φτάνει νάχῃ κάποιαν ἀντίληψιν τῆς ἁμαρτίας ποὺ μᾶς κόλλησε τὸ Σχολεῖον καὶ ἡ μακροχρόνια γραφτὴν παράδοσιν;

Κι ἂν μπορούσε ἡ ἀδύνατη φωνή μου νὰ φτάσῃ ἴσα μὲ τὰ παιδιὰ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σκολῆς, καὶ ἴσα μὲ ὅλους τοὺς καθαρὸς καὶ τοὺς φρέσκους μὲ τὸ νοῦ τους καὶ μὲ τὴν καρδιά τους, ποὺ ἓνα φτερό σαλεύει μέσα στὸ νοῦ τους καὶ μέσα στὴν καρδιά τους τινάζεται μιὰ φλόγα, στοὺς λεθέντες τοῦ Σήμερα, στοῦ Ἀύριο τοὺς ἄντρες, σὰ νιότα καὶ τοῦ ἀγοριοῦ καὶ τῆς παρθένας ποὺ μέσα τους θαμποχαράζει ὁ δροσόλουστος κόσμος τοῦ μελλόμενου, θὰ φώναζα πρὸς ὅλους αὐτοὺς: "Ἀνίσως καὶ κάτι τι μέσα σας νοιώθετε, καὶ θέλετε ἀκέρια καὶ γιὰ τὰ παντοτεινὰ νὰ τὸ πλάσετε, καθὼς ἡ δική σας ἡ καρδιά τὸ θέλει, καὶ μιὰ τριγύρω σας ψυχὴ σας τὸ ἐμπνέει, κάτι τι, ἀπὸ τὸ γράμμα τὸ ἀπλὸ πρὸς τὸ σύντροφόν σας ἴσα μὲ τὸ ἔργο τῆς μεγαλοφάνταστῆς σκέψεως, γράψτε το στὴ συκοφαντημένη γλῶσσα, στὴν ἀγνή δική σας

γλῶσσα, στὴ γλῶσσα τῇ λεγόμενῃ μαλλιάρν. Καὶ μὴ φοβάστε νὰ ἐκφράζεστε μὲ κείνη, καὶ νὰ μεταφέρνετε σὲ κείνη, κάθε λογῆς ἰδέαν, ἀπὸ τὴς Ἱερῆς Γραφῆς καὶ τὰ προγονικά σας τὰ βιβλία, ἴσα μὲ τοὺς πιὸ κρυφοὺς, τοὺς πιὸ δικούς σας λογισμοὺς. Γιατὶ ἔτσι δοκιμάζεται, στὸ χαρτὶ ἀπάνου, κ' ἔτσι πλουτίζεται κάθε γλῶσσα, ἔτσι ἀπὸ φυσικὴ καὶ μιλημένη μονάχα, γίνεται τεχνικὴ καὶ φιλολογικὴ.

Στὰ ζητήματα τοῦ Λόγου, ἀπάνου κι ἀπὸ κάθε ἐπίσημῃ κορφῇ τῆς Πολιτείας, ἡ ψηλότερη κορφή, ὁ Ποιητής. Θησαυριστής καὶ θησαυροφυλάκας καὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἰδανικῶν, μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς μουσικῆς σκέψεως, κλεῖ μέσα του πολὺ βαθύτερ' ἀπὸ ἄλλους τὴ συνείδησιν τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας, καθὼς βαστᾷ τὸ χρυσὸ κλειδί τῆς ὁμορφιάς. Οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ζοῦνε καὶ μπρὸς τραθῆνε ποὺ παίρνουνε γιὰ δάσκαλον τοῦ Λόγου τους τὸν Ποιητὴν.

14 τοῦ Φλεβάρη 1911.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΚΟΜΗ ΛΙΓΑΚΙ ΣΧΟΛΕΙΟ

Δὲ μοῦ ἀρέσουνε βέβαια οἱ πολέμοι ἀναμεταξύ δημοτικιστᾶδες, ἀφοῦ, γιὰ νὰ ποῦμε καὶ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο, πιὸ πολὺ φίλοι, τὸ κάτω κάτω, τῆς δημοτικῆς παρὰ τῆς καθαρῆς, φαίνονται νὰ εἶναι οἱ ὀπαδοὶ τῆς μισῆς. Μὰ γιὰ τῆς λογικῆς τὸ χατίρι, γιὰ τὸ χατίρι, ἂν ἐπιτρέπετε, καὶ κάποιας ἀτομικῆς μου ἀξιοπρέπειας, σωστὸ εἶναι θαρρῶ, κάτι νάντισιμμεῖώσω στὴ **Δήλωσιν** ποὺ ἔβγαλε τώρα τελευταία ὁ **Ἐκπαιδευτικὸς Ὁμιλὸς** (κ. **Δελτίον τοῦ ἔκπ. "Ομ.**, Α'. 1911, σ. 63—64, καὶ **Νουμά**, 16 τοῦ Γενάρη, 1911, σ. 46—47, τοῦ ἀρ. 419).

Ἰδοὺ τί λογῆς εἶναι τὰ πράγματα καὶ πὼς ξετυλίγονται τὰ ἱστορικὰ τους.

"Ὁ κ. Δ. Πετροκόκκινος, σ' ἓνα του μεγάλο πρωτοσέλιδο ἄρθρον τοῦ **Νουμά** (κ. ἀρ. 396, σ. 1 κι ἀκ., 13 τοῦ Θεριστῆ, 1910), ἔγραψε ὅσα ξέρετε γιὰ μένα ἢ σωστότερα, ἐναντίον μου (κ. ἀρ. 415 τοῦ **Νουμά**, 12 τοῦ Δεκέβρη, 1910, σ. 257), μεταξὺ σὲ ἄλλα πολλὰ, προκήρυξε μάλιστα πὼς τὸ **σύστημά ἀγοῦρο** κι **ἀνεφάρμοστο**— νόστιμῃ καταδίκῃ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπον ποὺ τοῦ ἔχω ἀφιερωμένη τὴ **Ζωὴ κι Ἀγάπην** **στὴ μοναξιά**, ἔπου θαρρῶ πὼς τὸ σύστημά μου, ἀφοῦ γιὰ σύστημα ὁ λόγος, σὰ νὰ ποδείχτηκε ὠρμον καὶ κάπως νὰ ἐφαρμόστηκε.

"Ἄς εἶναι. Δὲν εἶπα τίποτα. Τί νὰ πιάσῃ κανεὶς τώρα τέτοιες πολεμικῆς, μὲ τᾶγουρα, τὰ ξυνά, τὰ-

χρόνια πού διαβαίνουνε, τελειωτική μορφή ἔχει μιὰ γλώσσα καὶ στὸν καιρὸ τὸν ἴδιο πού μιλιέται ἢ πού γράφεται.

Δὲν παρατηρήθηκε ἀκόμη ἀρετὰ πῶς ἡ καθαρέδουσα, καὶ μαζί της ἡ μισή ἐκεῖ πού ἀκολουθοῦ τὴν καθαρέδουσα, σοῦ *ξαναφέρνουνε ὁλοένα τοὺς τύπους στὸ σημεῖο καὶ στοὺς ὅρους τοὺς γλωσσικούς, ὅπου βρισκόντανε οἱ τύποι αὐτοὶ προτοῦ ἀλλάξουνε, καὶ πού ἀλλάξανε ἴσια ἴσια ἐπειδὴ καὶ βρισκόντανε στὸ σημεῖο ἐκεῖνο καὶ σὲ κείνους τοὺς ὅρους.*

Πῶς δὲ γυρίσανε πίσω στὴν ἀρχαία, γνωστό. *Γλῶσσαι* γράφουνε· λένε *γλώσε*, ὅπου δὲν ὑπάρχει τσίκουδς ἀπὸ τὴν ἀρχαία, μήτε τὸ Γ, μήτε τ'Ω μήτε ἡ περισπωμένη μήτε τὰ δυὸ Σ μήτε τὸ ΑΙ.

Υπάρχει, γιὰ νὰ φήσουμε τάλλα, μιὰ κατάληξη *ε*.

Λοιπὸν, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ μιὰ φορὰ κ' ἔναν καὶ ρό, τὸ ΑΙ προσφέρθηκε σὰ σκέττο *ε* κ' ἔτσι· θύμιζε τὸ *ε* τῆς τριτόκλιτης κατάληξης-*ες*, ἴσια ἴσια γιὰ τοῦτο ἀλλάξε ἡ—*ε* κ' ἔγινε ὅπως εἶναι σήμερα—*ες*, δηλαδὴ *γλώσσες* πού εἶναι *τελειωτικὴ μορφή* καὶ καλὴτερη δὲν ἔχει.

Γιὰ περαστικὴ μορφή πρέπει νὰ λογαριάσουμε καθε μορφή πού βγαίνει στὴ μέση ἀπὸ τὴν προσπάθεια τῆς καθ.ρέδουσας νὰ ξαναφέρνῃ, ὅπως δείξαμε, τοὺς τύπους στὸ σημεῖο καὶ στοὺς ὅρους τῆς ἀλλαγῆς τους.

Ὅσο βάζει κατάληξη ΑΙ, μὲ τὴν προφορὰ τῆς σημερινῆς, τὴν πάγκωνή μας *ε*, ὅσο δὲν παραδέχεται τὴν ἀρχαία διοτογικὴ προφορὰ τοῦ ΑΙ, τρῦπες κάνει στὸ νερό. Τρῦπες στὸ νερό κ' ἡ μισή μας, σὰ δανεῖζεται ἀπὸ τὴν καθαρέδουσα καὶ κατάληξης ΑΙ, δηλαδὴ *ε*, πού καθαφτὸ ὑπαρξῇ δὲν ἔχουνε, πού εἶναι τόντις ἀνύπαρχτες, ναί, βέβαια, γιὰτὶ σήμερα τίς λές, ἄδριο τίς ξεχνᾷς, λές ἄλλες καὶ τὰ μπερδέδεις ὅλα.

Γιὰ νὰ μὴν τὰ μπερδέδουμε, γιὰ νὰ χουνε τὰ πόδια μας μιὰ βάση ὅπου νὰ σταθεῖνε, βρέθηκε ὁ κανόνας.

Λοιπὸν, ὅταν ἡ *Δήλωση* γράφει πῶς δουλεῖα τῆς δὲν εἶναι νὰ δείξῃ «τί ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ γλώσσα», ὑποθέτω νὰ ἔννοῃ πῶς δὲ σκοτίζεται γιὰ κανόνες, γιὰτὶ τὸ ζήτημα, τὸ μόνον ζήτημα σήμερις εἶναι αὐτό, θέλουμε ἢ δὲ θέλουμε κανόνα, θέλουμε ἢ δὲ θέλουμε γραμματικὴ.

Τόσο πολὺ θέλουμε πού καὶ ἡ *Δήλωση* καὶ τὸ *Καταστατικὸ* καὶ τὰ ῥήρα τοῦ κ. Δ. Πετροκόκκινου καὶ τὸ γράμμα τῆς ἀκανόνιστης κυρίας, πού δημοσίεψε, καὶ τὸ *Πρότυπο Σχολεῖο* ἀκόμη, ἄλλη δουλειὰ δὲν ἔχουνε παρὰ νὰ κανονίζουμε.

Μὰ σὰς παρακαλῶ, ποιὸς βασιτᾶ μιὰ πέννα,

ποιὸς γράφει μιὰν ἀράδα, χωρὶς νὰ κανονίξῃ;

Καὶ δὲν κανονίζει ὁ *Ἐκπαιδευτικός*;

Τότες πῶς γράφει *σχολεῖο*;

Θυμηθῆτε τὰ δὲ ὅσα λέγαμε, πὺ ἀπάνω γιὰ τὴν καθαρέδουσα.

Ἡ μισή, τὸ ἴδιο, ξαναφέρνει τὸν τύπο στὸ σημεῖο καὶ στοὺς ὅρους πού σταθῆκανε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς του.

Ἰσια ἴσια ἐπειδὴ τὸ *χ* τὸ ἀρχαῖο ἔχασε τὴν ἀρχαία τὴν προφορὰ, πού εἴτανε *κ* καὶ *δασειά*, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ τὸ *ει* ἔχασε τὴν ἀρχαία τὴν προφορὰ κ' ἔγινε *ι* σκέττο, ἴσια ἴσια ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖο τὸ ΣΧΟΛΕΙΟΝ προσφέρθηκε *σχολεῖο*, ἴσια ἴσια γιὰ τοῦτο κατάντησε νὰ λέγεται *σκολειό*.

Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι πού ὅταν πιάνω καὶ γράφω *σχολεῖο*, ἄλλτρο κε κανονίζω. Δηλαδὴ, δὲν κανονίζω γλώσσα· κανονίζω ποταμό. Τοῦ λέω· Πίσω! Πίσω! Ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκίνησες, στὸ σημεῖο ἐκεῖνο τὸ ἀπόμακρο, νὰ γυρίσῃς — καὶ νὰ σταθῇς, νερό!

Ἀπαράλλαχτα εἶ τι ἔκανε ἡ καθαρέδουσα.

* *

Καλέ, τί κάθουμαι, παιδιά, καὶ συζητῶ καὶ φιλονικῶ καὶ πολεμῶ καὶ παθαίνουμαι καὶ χολοσκάνω καὶ μὲ τὰ σωστά μου, σοβαρὰ σοβαρά, σὰς ἀραδιάζω φιλοσοφίες καὶ γλωσσολογίες, ἀντὶς νὰ κάνω κέφι, νὰ βραχάτεδω, νὰ χουζουρέδω, νὰ χαζέδω, νὰ γλεντίζω καὶ νὰ γελῶ.

Ἀμαρτία μου πού τὴν ἀνάφερα πὺ ἀπάνω ἔτσι, περαστικὰ, τὴν ἀμίμητη φράση, πού ἀξίζει νὰ τὴ σχολιάσῃ κανένας. Στὴ *Δήλωση* τὴ χρωστοῦμε, ἂν καὶ δὲν καταλαβαίνει κανεὶς, ἀπὸ τοῦ κ. ὡς τοῦ, ἀπὸ ποῦ λόγος, ξαφνικά, σὰ καλὰ καθορίμενα, ἡ *Δήλωση* μᾶς δηλώνει πῶς ὁ «Κος Μανώλης Τριανταφυλλίδης (πού ὠμάλυνε τὴ γραμματικὴ καὶ κανόνισε τὴν ὀρθογραφία τοῦ βιβλίου τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα «Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα» Λονδίνου 1910)».

Τὸ λοιπὸν, ἔτσι; ἔ «Κος Μανώλης Τριανταφυλλίδης» ὠμάλυνε τὴ γραμματικὴ καὶ κανόνισε τὴν ὀρθογραφία τοῦ βιβλίου τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα «Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα» Λονδίνου 1910».

Χαίρουμαι φοδερὰ πού τῷμαθα. Νὰ τὸ ξέρω, ὅταν ἀξιωθῶ νὰ διῶ καὶ τὸ *Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα*.

Πῶς ὅμως χωρὶς ὄνομα; Ὅνοματα τώρα ἔχει δυό, τῷνομα τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα καὶ τῷνομα τοῦ Κου Μ. Τριανταφυλλίδη, ἀπὸ ὁ σινεργαστήκανε.

Βλέπω μάλιστα μὲ τί τρόπο θὰ μιλήσω γιὰ τὸ βιβλίο τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα καὶ τοῦ Κου Μ. Τριανταφυλλίδη.

Στὴν Ἀγγλία—ὅπου βρίσκεται δὲ καὶ τὸ Folkestone τοῦ φίλου μας τοῦ κ. Δ. Πετροκόκκινου—

δημοσιεύεται από κάμποσους σιφούς ή **Παλιά Διαθήκη** τὴ λαμπρή, πλουσιπρόσχη ἐκδοσὴ ὅπου τυπώνεται τὸ κείμενο μὲ διάφορα χρώματα, γιὰ νὰ ξεδιακριθοῦνε τὰ διάφορα χέρια ποὺ συντάζανε τὸ ἓνα μέρος ἢ τὸ ἄλλο, κάποτες τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη φραστούλα.

Τέτοια μέθοδο ὑπέκολυθίσω καὶ γώ. Σὺν κάμῳ ἐπίκρισιν γιὰ τὸ **Παραμῦθι χωρὶς ὀνόματα** ἢ γι' ἄλλο κανένα ἔργο τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα, ἔτσι, μὲ τὰ χρώματα, θὰ προσπαθίσω νὰ ξεδιακρίνω, νὰ ξεχωρίσω τί ἀνήκει τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα, τί ἀνήκει τοῦ Τριανταφυλλίδου μας. Ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουνε τοῦ Τριανταφυλλίδου, φυσικὰ θὰ τυπωθοῦνε μὲ χρώμα τριανταφυλλί. Ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουνε τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα, θὰ σημειωθοῦνε μὲ χρώμα οὐρανί, ὅπως ταιριάζει τῆς Μούσας ποὺ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ ἀπάνω ἀπάνω, ἀπὸ ἀψηλὰ ὅσο γίνεται κοιτάζει τὸ σκοπὸ, μὰ δὲν τὸ καταδέχεται νὰ φροντίσῃ γιὰ τὰ μέσα. Ἐπειδὴ, τώρα τὸ κατάλαβα τί σημαίνει σκοπὸς καὶ τί σημαίνει μέσο. Νὰ σὰς τὸ πῶ.

Νά, ὁ σκοπός, ὁ καθαρὸς σκοπὸς τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα μοιάζει νὰ εἶναι ὁ **νεφελεγερετισμός**. Μαζώνει τὰ σύννεφα. Δηλαδή, τοὺς πιὸ αἰθέριους λογισμούς, τίς πιὸ ἀστερόπλαστες εἰκόνες, τίς πιὸ ἀερολαφροφτερούγιαστες φιλοσοφίες. Ἐπειτα φωνάζει ἓνα παιδί:

— «Ἀκουσε δῶ. Στρώσε λιγὰκι τὸ μέσο, ῥίξε μιὰ ματιά. Νά, ἐμάλυνε τὴ γραμματικὴ μου καὶ κανόνισέ μου τὴν ὀρθογραφίαν. Μπράβο σου. Σῶνε!»

Τὸ παιδί ποὺ φρόντισε γιὰ τὰ μέσα, βρέθηκε νὰ εἶναι ὁ Κ^{ος} Μ. Τριανταφυλλίδης. Ὁ Μανώλης ὁ Τριανταφυλλίδης, καλέ. Λαμπρὸ παιδί. Ἐξοχο. Φίνο. Νταλικάτα. Μὲ μιὰ χάρη γυναικίσιαν σὰ μυσέδια του περαχυμένη. Καὶ λεξικογράφος πρώτης ἀράδας, ἐλθέπωτης. Συχνὰ δὲ μοῦ ἔτυχε νὰ διαδάσω τίπους ποὺ νὰ συνεπαρθῶ καθὼς συνεπάρθηκα μὲ τὴν **Σενηλασία**. Καὶ τὸ ξέρει καὶ τὸ εἶπα κι ἐγὼ τὸ φωνάζω. Διδάχτορας κούλας ἀπὸ τὸ Μόναχο καὶ μαθητὴς — ἓνας ἀπὸ τοὺς καλῆτεροὺς — τοῦ μακαρίτη τοῦ Κρουμπάχερ. Στὰ λεξιλογικά του, πολλὸ νόστιμο συνενώνει τὴ βαθεῖαν τὴν ἐρεθνα μὲ τὴν φιλέψιλην τὴν ξεδιάλυση. Μὰ γιὰ συγγραφέας, γιὰ ποιητὴς, γιὰ πεζογράφος, γιὰ καλλιτέχνης ἢ ἀρτίστας, ὁ Μανώλης μας εἶναι νοῦλλα.

Πῶς μπορεί τὸ λοιπὸ νὰ ἐμαλύνῃ τὴ γραμματικὴ ἐνὸς ἔργου τῆς φαντασίας, γιὰτὶ ἔργο τῆς φαντασίας ὑποθέτω πῶς θὰ εἶναι τὸ παραμῦθι ποὺ ὄνομα δὲν ἔχει; Ὁ Μανώλης εἶναι καλὸς γιὰ κάτι ἄλλες δουλειές. Θὰ συλλογιέται τὸ Πανεπιστήμιον καὶ παιδὴ, καθὼς εἶναι καὶ γνωστὸ, ἔχω στὸ Πανεπιστήμιον μεγάλη ἐπιρρόν, θὰ διοριστῇ καθηγητὴς, δὲ

γίνεται. Φτάνει νὰ εἶναι κανεὶς ἐναντίον μου καὶ διορίζεται. Νὰ εἶναι κανεὶς ἐναντίον μου, μὰ νὰ εἶναι συνάμα καὶ δημοτικιστὴς. Νὰ τὸ πωτὶ τῆς τριτοτύργημα. Βέβαια. Καθαρεβουσιάνος κ' ἐναντίον μου, ἐννοεῖται μοναχὸς του. Μὰ δημοτικιστὴς κ' ἐναντίον τοῦ Ψυχάρη, δημοτικιστὴς καὶ νὰ καταδικάζῃς τίς ὑπερβολές, τῆς γούρας, τῶνεφάρμισα τοῦ Ψυχάρη, μπράβο! Δημοτικιστὴς καὶ νὰ εἶσαι μέλος τοῦ **Ἐκπαιδευτικοῦ**, καὶ τὸ καλῆτερον ἀπ' ὅλα, νάχῃς γραμματικὴ καὶ νάχῃς ὀρθογραφία ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἡ γραμματικὴ, ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἡ ὀρθογραφία τοῦ αἰρεσιάρχου, καὶ μὲ τὴ γραμματικὴ σου νὰ ἐμαλύνῃς τὴ γραμματικὴ καὶ νὰ κανονίζῃς τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Κας Π. Σ. Δέλτα. Πῶς νὰ μὴ διοριστῇς;

Καὶ τώρα, σὰς παρακαλῶ, συλλογιστῆτε καὶ φριξτε. Κοιτάξτε ποὺ μὰς καταντήσανε τὰ κομματικά, γιὰτὶ κόμματα ἔχουμε στᾶγιο τὸ ζήτημα. Σὰ νὰ εἶτανε λόγος γιὰ ἐκλογές, κοιτάξτε ποὺ μὰς καταντήσανε τὰ προσωπικά — ἐπειδὴ τί ἄλλο νὰ εἶναι; — ποὺ μὰς καταντήσανε οἱ Ὅμιλοι, μάλιστα, καὶ μαζί τους ἡ μισή, σὲ τί ἀντίληψιν κατασταλάξαμε τῆς φιλολογίας, ποὺ εἶναι ἀντίθετη πρὸς κάθε φιλολογία τοῦ κόσμου, ὅς εἶναι σημερινή, ὅς εἶναι κι ἀρχαία.

Νὰ σας μιὰ κυρία, μιὰ γυναίκα, ἡ κ. Δέλτα, ποὺ ἔχει κάποιον ταλόντο, ποὺ κάποια φλέβα ποιητικὴ δὲν τῆς λείπει, ποὺ ἂν καὶ ἀπλοῦναι λιγὰκι, ἔχει κάποια ἰδέα τοῦ τί πρέπει, τοῦ τί μπορεί νὰ εἶναι βιβλίον, παραμῦθον, ῥομάντζο, μιὰ γυναίκα ποὺ ὅπως κι ἂν εἶναι, εἶναι συγγραφέας, κι ὥστόσο ἀκλόνηστα ὅσο κι ἀθῶα, μὲ μιὰν ἀστοχασίαν ποὺ κοντέδει νὰ σὲ συγκινήσῃ ἀπὸ κάτι παιδιάτικο ποὺ μέσα τῆς κρύβει, νομίζει πῶς ἓνα βιβλίον μπορεί νὰ γραφῇ ἀπὸ δύο, πῶς γιὰ νὰ εἶναι τόντις ἓνα δὲν πειράζει νὰ τὸ ζυμώσουνε μαζί μὲ τὰ δικά μας, χέρις ξένα. Ἐὰρ βρεῖ πῶς γλώσσα καὶ οὐσία ξεχωρίζουνται, πῶς ἐνῶ ἐγὼ προσδιορίζω στὴ γραφὴ μου τὸ νόημα, τὴ θέση, τὴν καταλληλίαν, καὶ τὴν ἀλληλοκαταλληλίαν, ποὺ νὰ πῇς, τὸ χρώμα μιᾶς λέξης ἢ τὴ χρωματιὰ της, μπορεί ἄξαφνα ἓνας ἄλλος νὰ ῥῥθῇ νὰ μοῦ προσδιορίσῃ τὸν τύπον. Λοιπὸν, ἐγὼ θὰ γράφω, μὰ τὴ γραμματικὴ μου δὲ θὰ τὴν ξέρω. Ἐὰ μοῦ τὴν ξέρῃ ἓνας ἄλλος στὴ θέσιν μου, θὰ μοῦ τὴν ἐμαλύνῃ ἀφτός. Καὶ ποῖς ἀφτός; Τὸ εἶπαμε δᾶ, ἓνα παιδί μὲ ἄπειρα χαρίσματα προικισμένο. Ἀς ἀφήσουμε ζήμους ποὺ συγγραφέας δὲν εἶναι, ὅς ἀφήσουνε ποὺ ἀπὸ τέχνην δὲ νοιώθει — τουλάχιστο δὲν τόδεξε ὡς τώρα — καὶ στὴ γλωσσολογίαν τοῦ ἀκόμη, σὺν κλειδωμένος, σὺν περιορισμένος εἶναι. Ὁ Μανώλης Τριανταφυλλίδης εἶναι λεξικογράφος ἢ λεξολόγος, ὅπως θέλετε, νόμους γενικούς, πανελλήνιους κανόνες δὲν

νεφάρμοστα του κ. Δ. Πετροκόκκινου, με προσωπικιά, όπως κι αν είναι.

Παρνούμε, από το Θεριστή στο Δεκέδρη, έφτά μήνες. Μαζί στέλνουμε το Καταστατικό του "Ομίλου, μαζί με την πρόσκληση να γίνω μέλος. Διεύθυνση το Καταστατικό, θυμολογώ το άρθρο του Πετροκόκκινου, το *πρότυπο σχολείο*, βλέπω και δεν παίρνουμε καλό όραμα τα πράγματα. Την Ίδέα συλλογισθώμαι, τον καινούργιο τον κίνηση και τους γράφο το ανοιχτό μου το γράμμα, *Πάμε σχολείο*, που το δημοσίεψε ο *Νουμάς* σε δυό του αριθμούς (415 και 416, 12 και 26 του Δεκέδρη, 1910).

Στο άρθρο μου αυτό, ως ποίμε δα σ' αυτή μου τη μελέτη, νομίζω πως ξέταξα κάμποσα ζητήματα γενικά, που μπορούσαν να σταθούν χρήσιμα ως και σ' έναν "Όμιλο *εκπαιδευτικό*, αφού για εκπαιδεύει μιλούσαμε κι ο άνθρωπος που τάλεγε, διδάσκει εδώ και καμιά είκοσιπενταριά χρόνια.

Θα ήρθε το λοιπόν πως άξιζε κάποια προσοχή και η μελέτη και τ'ονομα έκείνου που την υπόγραφε, που γραφότανε κιόλας μέλος του "Όμιλου στο ίδιο γράμμα. Έννοείται πως με έλη τη δύναμη πολεμίσσα τις ελθέριες αρχές της μισής απαντοῦσα και στον κ. Δ. Πετροκόκκινου που δεν του έφτασε το πρώτο του άρθρο για μένα, παρά, σ' ένα δεύτερο (κ. *Νουμά*, τον αρ. 406, 114, είκοσι έξη του Σταδίου, 1910), δημοσιόει το γράμμα μαζί κυρίας, που θεοφάνει έμένα χτυπή (κ. τον αρ. 415 του *Νουμά*, σ. 261 κι άκ.).

Λοιπόν, από τα ιστορικά που σ' έχω άραδιασμένα, βγαίνει άναντίλεχτα πως έγω καθόμουνε ήσυχα στάθγ'ά μου, γρ' δέ φυσούσα, ψυχή δεν πείραζα, πολεμική δεν έπιανα, προτού πιάσουνε μαζί μου.

Και τώρα, στη ζωή-σας, τί νόημα, τί τόπο, τί λογική έχουνε τάχολουθα λόγια της *Δήλωσης*, που αναγκάζονται, λεί, να παρακαλέσουνε «άλλους σεβαστούς... επικριτάς, να βάλουν τελεία και παύλα σε κάθε δημοσιογραφική πολεμική [έδω παρ'έμπουνε στο άρθρο μου ήγ'τά], γιατί ο σκοπός του "Όμιλου δεν είναι ν' ανακατόνετα σε γλωσσικούς καυγάδες [! ! !]».

Εμείς, αφού που η *Δήλωση* τ'ονομάζει καθγ'ά, το είπαμε άγών, σ' έναν καιρό μάλιστα που δεν άκουγότανε άκόμη ο *Εκπαιδευτικός*, μήτε θά παραδεχτή κανείς πως η λέξη *καβγάς* ταιριάζει σε μία μελέτη δική μου.

Δεν είναι το μόνο που με κάνει κι άπορώ.

Αν καταλαβαίνω καλά τη γλώσσα της *Δήλωσης*, όταν παρακαλείς έναν άνθρωπο να *βάλει τελεία και παύλα* στα γραφτά του, θά πη πως τον παρακαλείς να σωπάση, κι ως άφήσουμε που δέ λέγεται σε

κανέναν τέτοιον πράμα, είναι άκόμη πιο άτοπο να το πης σ' ένα *σεβαστό* επικριτή.

Τον άχριστο αν οι χριστιανοί άκούγανε πρώτοι του λόγου τους τη συμβουλή που δίδουνε στους άλλους! Τιποτα! Στην ίδια τη *Δήλωση* τους άκκολοθούνε την πολεμική, μάλιστα με κάτι μέσα που έμορφα έμορφα δεν είναι. Για να δείξουνε τάχα πως την *αντίληψη* που έχουνε για τη γλώσσα, για το τυπικό και το ήχολογικό της, την έχουνε μεγάλοι γλωσσολόγοι που κατηγορούνε κιόλας την αντίληψη του *Ψυχάρη*, άναφέρουνε και τη φυλλάδα του κ. K. Brugmann (*Γραφή και δημοτική*). Αν όμως και η δική τους η αντίληψη δεν είτανε αντίληψη πολεμικής, παρά ήσυχης κριτικής αντίληψη, μαζί με τη φυλλαδοῦλα του κ. Brugmann, θά μνημονέδανε και της φυλλαδοῦλας του την έπίκριση που έκαμα φαρδιά πλατιά στη *Revue des Etudes grecques*, που είναι γνωστό περιοδικό (κ. t. XXI, No 91, 1908, 93—97, K. Brugmann, *Schrift- und Volkssprache*, 1906). Από την έπίκρισή μου θά βλέπανε πως ο μεγάλος γλωσσολόγος μήτε τη δημοτική έβρει, μήτε τα έργα μου ποτέ το διάδασε—και φοβούμαι μήπως κάμποσα μέλη του *Εκπαιδευτικού* πάθανε το ίδιο.

* *

Αντιλογίες ή μικρή *Δήλωση* έχει πολλές. Δί-νει, αν μπορεί να πη τινάς, κι άλλες μπασιές στα διάφανα μάτια της Λογικής.

Λένε άξ'αφνα πως του *Εκπαιδευτικού* "Όμιλου ο σκοπός «είναι καθαρά εκπαιδευτικός, έπομένως [!] θεωρεί ότι δεν είναι δουλειά του ούτε να δείξει τί έπρεπε να είναι η γλώσσα, ούτε να όρίσει την τελειωτική της μορφή.»

Καιτάξτε τώρα στο τέλος της *Δήλωσης* «Κος Μανώλης Τριανταφυλλίδης (που ώμάλυνε τη γραμματική και κανόνισε την όρθογραφία του βιβλίου της Κας Η. Σ. Δέλτα «Παραμύθι χωρίς όνομα» Λονδίνο 1910)».

Νά το λοιπόν που *δείχνουνε τί πρέπει να είναι η γλώσσα*, που *ορίζουνε*—η προσπαθούνε να όρίσουνε—*την τελειωτική μορφή της* να που κανονίζουνε κιόλας την όρθογραφία, που άκόμη δεν τέλμησα να την κανονίσω.

Μά κοιτάξτε και πιο άπάνω τί γράφει «... χωρίς κανέναν τους να νομίσει [άπό τους εκπαιδευτικούς δηλαδή] πως ήρθε ο καιρός να επιβάλλει [ένα *λάβδα* θέλει έδω] τη γνώμη του την άτομική για το γλωσσικό ζήτημα, στους άλλους.»

Νά ώστόσο που ο «Κος Μανώλης Τριανταφυλλίδης» νόμισε «πως ήρθε ο καιρός να επιβάλλη τη γνώμη του την άτομική για το γλωσσικό ζήτημα»,

σως όχι στους άλλους, μα σίγουρα στην άλλη, δηλαδή την κ. Π. Σ. Δέλτα. Μας τὸ ἀναγγέλλουνε καὶ μοναχοὶ τους !

Νὰ τὸν ἀκουγα, ὁ «Κς Μανώλης Τριανταφυλλίδης», ποὺ μᾶς βγήκε τώρα, καθὼς βλέπω, καὶ γλωσσικὸς νομισθῆτης, θὰ νόμιζε, ὑποθέτω «πὼς ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ γνώμη του τὴν ἀτομικὴ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα» καὶ σὲ μένα τὸν ἴδιο.

Καὶ πειδὴ δὲν ξέρω διόλου ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Μανώλη Τριανταφυλλίδη γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα—ἡ γνώμη του ἢ ἀτομικὴ—ἐπειδὴ δὲν ξέρω ποῖο εἶναι τὸ *σύστημά* τους ἀφοῦ, τί διάλογο ; γιὰ νὰ ἐμαλύνῃ κανεὶς γραμματικὰ καὶ νὰ κανονίξῃ. ὀρθογραφίαι, πρέπει νὰ ἔχῃ ἓνα σύστημα, δὲ γίνεται ἄλλιωδς—ἐπειδὴ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ξέρω, δὲν ξέρω ἂν ὁ «Κς Μανώλης Τριανταφυλλίδης» δὲ νόμισε «πὼς ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ γνώμη του τὴν ἀτομικὴ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα», στοὺς ἐκπαιδευτικούς, μ' ἄλλα λόγια καὶ «στοὺς ἄλλους»

Μὰ στὸ θεὸ σας, κοιτάξτε ἀκόμη καὶ παρακάτω τί μᾶς δηλώνει ὁ *Ἐκπαιδευτικός*, πὼς «παραδέχεται τύπους καὶ φθόγγους, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι χυμένον στὰ καλούπια τῶν κανόνων τοῦ πυρήνα τῆς γλώσσας».

Νὰ σου καὶ πάλι τὸ λοιπὸν ποὺ ὅχι μόνο σοῦ ἔχουνε γνώμη ἀτομικὴ γιὰ τὸ γλωσσικὸ, μα ποὺ μᾶς δείχνουνε τί πρέπει νὰ εἶναι ἡ γλώσσα—μόνο ποὺ τὸ ἀμελήσανε νὰ μᾶς δείξουνε σὰν τί πρᾶμα μπορεῖ νὰναι ἄξια, ἓνα *καλούπι* ποὺ εἶναι *καλούπι* ἐνὸς *κανόνα* καὶ μὲ τί πάλι νὰ μοιάζῃ ἓνας *κανόνας* ποὺ εἶναι *κανόνας* ἐνὸς *πυρήνα*. Μὰ καὶ νὰ μᾶς τὸ ἐξηγούσανε, ἴσως ἀκόμη δὲ θὰ καταλάβαινα πὼς τὸ *καλούπι* αὐτὸ εἶναι *καλούπι* ἐνὸς *κανόνα* ποὺ εἶναι *κανόνας* ἐνὸς *πυρήνα* ποὺ εἶναι *πυρήνας* τῆς *γλώσσας*. Ἡ ἀτομικὴ μου ἢ γνώμη γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲ νόμισε ποτέ της, πὼς ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ ἐπιβάλλῃ στοὺς ἄλλους εἰκόνες τόσο τολμητερές.

* *

Ἄς ἀφήσουμε τὰ χωράτζα. Τρέμει κανεὶς σὰν τὸ συλλογιέται πὼς ἓνας Ὀμιλος «καθαρὰ ἐκπαιδευτικός» δὲν τὸ πιάνει γιὰ δουλειά του [ἔτσι, θαρρῶ, τὸ ρωμαϊκὸ κι ὅχι *θεωρεῖ* *ὅτι δὲν εἶναι δουλειά του*] «νὰ δείξῃ τί ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ γλώσσα ὅτε νὰ ὀρίσει τὴ [ν] τελειωτικὴ τῆς μορφῆς.»

Ἐκπαιδεύω (κ. Κωνσταντίνου, *Μέγα Λεξικόν*, Ἀθήνα, 1901) σημαίνει «ἀνατρέφω ἐκ παιδικῆς ἡλικίας . . . εἶδω ἐντελὴ ἐκπαίδευσιν».

Πὼς μπορεῖ κανεὶς αὐτὸ νὰ τὸ καταφέρῃ, πὼς μπορεῖ νὰναι νὰ τὸ βάλῃ μὲ τὸ νοῦ του, μὴν ξέροντας τί γλώσσα θὰ μάθῃ τοῦ παιδιοῦ ;

Μὰ μήτε εἶδα, μήτε ἀκουσα ποτέ μου σὲ καμιά

φιλολογία τοῦ κόσμου, κανένα συγγραφέα νὰ γυρέβῃ νὰ ὀρίσῃ στὰ βιβλία του τὴν *περαστικὴ* μορφὴ τῆς γλώσσας ποὺ γράφει. Τελειωτικὴ τὴν ἐννεύεται.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὸ διατυπώνουνε στὴ δήλωσιν τὸ πρᾶμα, πέφτει δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς παστρικά παστρικά τί θέλουνε νὰ ποῦνε. Καὶ δὲν εἶναι παράξενο διόλου ποὺ δυσκολέβεται κανεὶς νὰ καταλάβῃ, ἐκεῖνο ποὺ τὸ συλλογίστηκε ὁ ἄλλος εἴτε στὴν καθάρηδουσα εἴτε στὴ μισή. Κάποιος μοῦ ἔλεγε τώρα τελεφταῖα πὼς στὴν τάξιν, ὅταν παραδίδουνε γεωμετρίαν ἢ ἀριθμητικὴν καὶ βγαίνει ἓνα παιδί στὸν πίνακα, οἱ καλῆτεροι μαθητὰδες εἶναι κεῖνοι ποὺ κάνουνε τὴν ἀπόδειξιν στὴ γλώσσα τὴν πρὸ ἀπλή, τὴν πρὸ δημοτικὴν, γιατί αὐτοὶ μπῆκανε ποὺ μπῆκανε στὸ νόημα καὶ γιὰ νὰ τὸ ἐξηγήσουνε στοὺς ἄλλους, τοὺς ἔρχεται πρὸ βολετὸ νὰ τὸ ξεδιαλύσουνε στὴ φυσικὴ λαλιά τους. Ὅταν ἀρχίζουνε τὴν καθάρηδουσα, μπορεῖς νὰ εἶσαι βέβαιος πὼς δὲν καταλάβαινε στὸ βάθος, παρὰ καμνώνουνται κι ἀποσκηπάζουνε μὲ λόγια τὸ χάος τοῦ μυαλοῦ.

Ἔτσι φοβοῦμαι μήπως κ' ἡ *Δήλωση* δὲ λείει ἐκεῖνο ποὺ θέλει νὰ πῇ, τουλάχιστο ἐκεῖνο ποὺ θέλουνε τὰ πράματα, γιατί δὲν πιστέω πὼς σήμερα τὸ ζήτημα εἶναι νὰ δείξῃ κανεὶς «τί ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ γλώσσα, ὅτε νὰ ὀρίσει τὴ [ν] τελειωτικὴ τῆς μορφῆς.»

Ἄν τὸ ἐπίθετο *τελειωτικὸς* σημαίνει ποὺ *καλῆτερο* δὲν ἔχει, ποὺ εἶναι *τέλειο*, τότες ἔχει πάλι δύο σημασίαις, ποὺ ἡ *διαφορὰ* μεταξὺ τους, τρέπον τινά, χρονολογική.

Καθαφτὸ *τελειωτικὴ* μορφὴ μιὰ γλώσσα δὲν ἔχει, ἀφοῦ ἀλλάζει ἀπὸ αἰὼνα σ' αἰὼνα τὸ λιγώτερο, κι ἀλλάζει ὅχι μόνο ἡμιλημένη, μα καὶ ἡ γραφτὴ. Ἀλλάξῃ ἡ γραφτὴ, λόγου χάριν, ἀπὸ τὸ Θουκυδίδην στὸν Πλάτωνα κι ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα στὸν Πολύβιο.

Ἔχει ὥστόσο *τελειωτικὴ* μορφὴ τοῦ καθενός τους ἡ γλώσσα, ἐπειδὴ κ' εἶναι χάρισμα ἐνὸς μεγάλου συγγραφέα, ἡ γλώσσα του νὰ καθιερώνεται, νὰ χρησιμέσῃ μάλιστα καὶ γιὰ παράδειγμα κατόπι. Ἄν ἄξια πάρουμε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὴ *Φλογέρα τοῦ Βασιλεῦς*, κι ἀπὸ τᾶλλο τὴ φράση τοῦ *καλουπιού*, τοῦ *κανόνα* καὶ τοῦ *πυρήνα* τῆς *γλώσσας*, ποὺ χαρήκαμε στὴ *Δήλωση* πρὸ ἀπάνω, μοῦ φαίνεται πιθανόν, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε σίγουρο, πὼς οἱ στερνοὶ μας γιὰ *τελειωτικὴ μορφὴ* θὰ περνῶνε τὴ μορφὴ τῆς γλώσσας τοῦ Παλαμά, ὅχι ὅμως τὴ μορφὴ τῆς γλώσσας ἐκείνου ποὺ τοῦ χρωστοῦμε τὴ *Δήλωση*, τὸ *Καταστατικὸ* κι ἄλλα μερικὰ.

Μὰ χωρὶς νὰ γυρέδουμε τελειωτικὰς μορφὰς στὰ

πήγε ποτέ του να ξεσκαλίση μήτε να μὰς μάθῃ ὁ ἄθρωπος. Καὶ βέβαια πὼς μπορεῖ περίφημα νὰ τύ-
χῃ νὰ θέλω νὰ πιάσω πέννα καὶ νὰ μὴ σκαμπάζω
ἀπὸ γραμματικῇ. Τὸ βλέπει κανεὶς σὲ κάθε τόπο.
Τί κάνει τότες ; Πάει καὶ βιώτῃ ἐκεινοὺς ποὺ ξέρου-
νε. Καὶ μὴ σὰς περάσῃ πὼς γιὰ μένα τάχα τὸ λέω.
Τὸ περιεργότερο εἶναι ποὺ ἴσια μὲ σήμερα ἐγὼ
γραμματικῇ δὲν ἐγγραῖα. Μὰ γραμματικὴς τῆς δη-
μοτικῆς δημοσιεφτήκανα τέσσερεις τὸ λιγώτερο, τοῦ
Πόρτου, τοῦ Pernot, τοῦ A. Thumb, τοῦ Φιλήντα.
Θὰ πῆτε, ὅλες τὸ ἴδιο. Ἐμπνεσμένες, ποιὰ λίγα,
ποιὰ πολὺ, ἀπὸ τὸν Ὑπόχαρη. Ὡ! μὰ κάτι κι ἀ-
φτό, πὼς σὰς φαίνεται ; νὰ ἐμπνέῃ κανεὶς τέσσε-
ρεις γραμματικὴς, καμωμένες ἀπὸ τέσσερα πρόσωπα
τόσο διαφορετικὰ. Καὶ γιατί, κι ἀπὸ ποῖο λόγο νὰ
ἐμπνέονται ἀπὸ μένα ; Γιατὶ προσπάθησα ἴσια ἴσια
νὰ ξεδιαλύσω τοὺς νόμους τοῦ γενικοῦς, τοὺς πα-
νελλήνιους κανόνες ποὺ τοὺς ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ νὰ
γράψουμε τὴ νεοελληνικῇ, ποὺ τοὺς ἐφαρμόσαμε στὰ
γραφτά μας καὶ γὼ καὶ κάμποσοι ἄλλοι.

Ῥώτημα δὲν ὑπάρχει πὼς ἀπαραίτητο γιὰ νὰ
γράψῃ κανεὶς, γιὰ νὰ κάμῃ τὸ χρέος τὸ ἱερὸ ποὺ ἔ-
χει κάθε συγγραφέας, ἀπαραίτητο νὰ παῖξῃ στὰ δά-
χτυλά του καὶ τίς ἰδέες ἀπαραίτητε, μὲ τοὺς νό-
μους τοῦ γενικοῦς, μὲ ξάστερους σταθεροὺς κανό-
νες, νὰ χαράξῃ τὸ δρόμο του ἴσια ὀμπρός, νὰ δώσῃ
καὶ στὸ νοῦ του τὴ γενικὴ τὴ ματιὰ ποὺ ταιριάζει
στὸν ποιητῇ, ποὺ στὸν ἄνθρωπο ταιριάζει. Ὅχι ! Ὡὰ
πάω, ἀπὸ ποῖος ξέρει τί λόγους κομματικούς, προ-
σωπικούς, ἀτομικούς, νὰ ἐμαλύνω τὴ γραμματικῇ
μου καὶ νὰ κανονίσω τὴ γλώσσα μου σ' ἐνὸς ποὺ
γιὰ τὸ ζήτημα τὸ μεγάλο ἔχει γνώμη κομματικῇ,
προσωπικῇ, ἀτομικῇ . . .

Κυρία Δέλτα, κοιμάστε. Κ' εἶναι κρῖμα. Νὰ
ξυπνήσετε. Καιρός.

* *

Καὶ σεῖς τώρα, παιδιὰ, ὅλοι σας ἐσεῖς καὶ σεῖς
ὅλες σας, νὰ σὰς πῶ ; Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, ἐλάτε
στὰ σύγκαλά σας. Χάνεστε. Πελαγώνετε. Καὶ πελα-
γώνουμε μαζί σας. Σὰς βεβαιώνω πὼς θὰ τὸ προτι-
μοῦσα χίλιες φορές νὰ γράψω δηγήματα καὶ νὰ τὰ
δημοσιέω στὸ **Νουμὰ**, παρὰ νὰρχουμαι κάθε ὥρα
νὰ συζητοῦμε. Μὰ δὲ γίνεται νὰ μὴν τὸ βλέπετε,
ἀφοῦ κρίση ἔχετε, ἀφοῦ ἔχετε καρδιά, εἶναι ἀδύνα-
το νὰ μὴν τὸ βλέπετε φῶς φανερὸ πὼς καταστρε-
φικὸ εἶναι τὸ ἔργο σας. Ἐννοεῖται. Ὡς νὰ μὴν εἴ-
ναι ; Δὲν τὸ καταλαβαίνετε πὼς γυρίζουμε πίσω ;
Δὲν τὸ καταλαβαίνετε πὼς τόσα χρόνια ποὺ ἀγωνι-
ζοῦμασθε καὶ πολεμοῦμε, τὰ φέραμε τὰ πράγματα,
δηλαδή τὴ φιλολογία, μαζί τῆς ἐννοεῖται τὴ γραμ-
ματικῇ καὶ τὴ γλώσσα, σ' ἓνα σημεῖο ἀπ' ὅπου ἐ-
σεῖς γυρέβετε νὰ μὰς τὴν κατρακυλήσετε κάτω

στοὺς βύθους τοὺς καθαρεβουσιάνικους—ἢ τοὺς μι-
σοκαθαρεβουσιάνικους ποὺ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς
σωστοὺς ; Καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνετε, παιδιὰ μου,
παιδιά μου ἀγαπημένα, πὼς ὁ κίνυνος ὁ δεινό-
τερος εἶναι ποὺ μ' ἄρτῃ σπάνετε, κομμάτια κάνετε
τὴν ἔνωση τὴν Ἰδεοπώστρα. Τί σὰς ἔπιασε, δὲ μοῦ
λάτε ; Τί σὰς κατέδραξε ξαφνικά ; Κι ἀπὸ ποῦ ἡ
τόση σας ψυχροφοβία ; Διαμαρτυριέστε στὴ **Δήλω-
ση** σας. Μὰ τὰ πράγματα δὲ διαμαρτυροῦνται. Ὅταν
ὁ κ. Δ. Πετροκόκκινος στὸ περίφημό του τὸ ἄρθρο
—**Τὸ πρότυπο δημοτικὸ σχολεῖο** (κ. ἀρ. 396 τοῦ
Νουμὰ, σ. 1 κ. ἀκ., 13 τοῦ Θεριστῆ, 1910)—στὴν
ἀρχὴ ἀρχή, γιὰ νὰ ξέρῃ ἀμέσως ὁ κόσμος, μὲ λέει
ἀγούρο κι ἀνεφάρμοστο, ἔπειτα, λιγάκι παρκατάω,
πιάνει μιὰ ἡσυχίαν, γλυκεῖα συζήτηση, καλέ, τί γλυ-
κεῖα καὶ ἡσυχίαν, πὲς τῆνε κιόλας συζήτηση φιλική
μὲ τὸ Χατζηδάκη, θαρρῶ πὼς ἀφτό, ἂν τότες δὲν
εἶναι ψυχροφοβία, τουλάχιστο φαίνεται φοδερά,
κάτι χειρότερο μάλιστα, ψυχροφοβία διπλωματικῇ.
Καὶ μήπως θαρρεῖτε πὼς δὲν τὰ ξέρω—μπορῶ καὶ
ὀνόματα νὰ σὰς ἀραδιάσω—πὼς δὲν τὰ ξέρω καὶ
πὼς ἡ καρδιά μου δὲ βραγίζει, ποὺ καὶ στὸν Ὀμι-
λο κι ἀναμεταξύ σας, πετριὰ σὰς κόλλησε κι ὁ θεὸς
οἶδε τί λάτε καὶ τί δὲ λάτε κάθε μέρα ἐναντίο μου ;
Ἄχ ! νὰ τὸ πιστέψω μοῦ εἶναι ἀδύνατο καὶ σκληρό,
πὼς μὲ μισοῦνε μένα, ἐμένα, ποὺ χωρὶς κανένα συ-
φέρο, χωρὶς τὸ παραμικρὸ κέρδος, παθαίνουμαι, βα-
σανίζουμαι, θυσιάζουμαι γιὰ τοὺς ἄλλους.

Ἦητε το, πῆτε μου το, τί θέλετε νὰ κάμω γιὰ
νὰ μὴ μὲ μισᾶτε ; Νὰ πάρω πίσω τὰ χωρατὰ μου ;
Τὰ παίρνω. Νὰ περπατήσω ξυπόλυτος, ζητώντας
σας συνγνώμην ποὺ ἔχω δίκιο ; Περπατῶ καὶ ζητῶ.
Φτάνει καὶ σεῖς νὰ μὴ φανῆτε υπερβολικοί. Ἐνας
ἀπὸ σὰς, σπῆτι μου, μιὰ μέρα, μοῦ ἀποδείχνε καλὰ
καὶ σώνει, πὼς εἶμαι **υπεράθρωπος**. Καὶ γὼ τοῦ
ἀποδείχνα πὼς δὲν εἶμαι, πὼς υπεραθρῶποι δὲν ὑ-
πάρχουνε. Θὰ τὸν ἔπεισα μὲ τὸ παραπάνω, ἀφοῦ
κατάντησα φαίνεται σήμερα **υπάθρωπος**, ἴσως ῥω-
μαίτικα καὶ παλιόθρωπος. Ὑπερβολή. Ἀπλὸς, καλὸς
ἄθρωπος εἶμαι, ποὺ τὸ καλὸ σας, ποὺ τὸ καλὸ μας
θέλω. Νὰ τὸ συλλογιστῆτε. Μὲ τοὺς Ὀμιλοὺς πάμε
πίσω. Μὲ τοὺς Ὀμιλοὺς χαλνῶμε τὴν ἔνωση, ποὺ
τὴν ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα
σήμερα δὲν εἶναι γιὰ τάτομα, παρὰ γιὰ τὸ ἔθνος.
Αὐτὸ καλὰ μεγάλον τὸ λοιπὸ ποὺ εἶναι ἐλοέτοιμα νὰ
μὰς πλανώσουνε. Θὰ τὸ καταλάβετε, εἶμαι βέβαιος.
Δὲ γελιέται καὶ τὸ ξέρω πὼς στὰ στήθια τοῦ Ῥω-
μοῦ πάντα ζοῦνε ἡ φρόνησις, ὁ πατριωτισμός, ἡ κα-
λοσύνη. Θάρθουνε οἱ καλῆτεροι ἀπὸ σὰς, νὰ δου-
λέψουμε μαζί τὴν Ἰδέαν.

Δεφτέρια, 19 τοῦ Φλεβάρη, 1911.

ΨΥΧΑΡΗΣ